

УДК 339.543

Олександр БАРАНОВСЬКИЙ

СУТНІСНИЙ ВИМІР ТА ОЦІНКА РІВНЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто значення митної безпеки в забезпеченні різних сфер життєдіяльності держави. Визначено місце і роль митної безпеки в економічній (фінансовій) безпеці на різних рівнях управління. Наведено авторське бачення сутності і різновидів митної безпеки. Проаналізовано чинники, що зумовлюють наявний стан митної безпеки. Виявлено загрози митній безпеці. З'ясовано підходи та індикатори оцінки рівня митної безпеки.

Ключові слова: митна безпека, чинники митної безпеки, загрози митній безпеці, ризики в митній сфері, індикатори митної безпеки.

Александр БАРАНОВСКИЙ

Сущностное измерение и оценка уровня таможенной безопасности

Рассмотрена значимость таможенной безопасности в обеспечении разных сфер жизнедеятельности государства. Определены место и роль таможенной безопасности в экономической (финансовой) безопасности на разных уровнях управления. Представлено авторское видение сущности и разновидностей таможенной безопасности. Проанализированы факторы, обуславливающие состояние таможенной безопасности. Выявлены угрозы таможенной безопасности. Определены подходы и индикаторы оценки уровня таможенной безопасности.

Ключевые слова: таможенная безопасность, факторы таможенной безопасности, угрозы таможенной безопасности, риски в таможенной сфере, индикаторы таможенной безопасности.

Oleksandr BARANOVSKYI

Essential measurement and evaluation of level of customs security

Introduction. Development of the foreign economic activities, increase of the competitiveness of national economy, the robust state budget filling, ensuring of the adequate protection of environment and health of the citizens, cultural and historical values, resistance to the contraband goods require observation of the national interests as well as interests of the legal entities, individuals and regions in the customs field. With regard to that there is an urgent necessity in adherence to the customs security principles.

Purpose. *The purpose of this paper is in explicitation of the substance of the customs security, defining of its types, clarification of the factors, which impacts its state, identification of the threats of the customs security and choosing of the indicators for its level evaluation.*

Results. Importance of the customs security in ensuring of functioning of the different spheres of state as well as current problems in such sphere are reviewed. The place and role of the customs security in economic (financial) security on the different levels of administration are defined. Author's view of the substance and types of customs security is presented. Factors which impact current state of the customs security are analyzed. Threats to the customs security are identified. Approaches and indicators for evaluation of level of the customs security are stated.

Conclusion. Customs security is reviewed as availability of the customs policy in the country; progressive development of customs affairs; creation of effective and actual customs environment; implementation of efficient customs regulation and control; improvement of quality and availability of customs services along with reduction of operational expenses for customs services; ensuring of customs border protection; adequate state of customs system; impossibility of breaking of the customs rules and crimes in customs sphere; minimization of customs risks; creation of attractive customs climate. Adherence to the above will support creation of the effective system of ensuring of the customs security, which requires further analysis of the area.

Keywords: customs security, customs security factors, threats to customs security, customs risks, customs security indicators.

JEL Classification: H20, H32, H39.

Постановка проблеми. З огляду на необхідність розвитку зовнішньоекономічних зв'язків нашої країни, експортно-імпорتنної діяльності вітчизняних господарюючих суб'єктів, підвищення конкурентоспроможності національної економіки і мобільності наших співгромадян, повноцінного наповнення державного бюджету, забезпечення належного захисту здоров'я населення і довкілля, культурних й історичних цінностей, протидії контрабанді, великого значення набуває дотримання національних інтересів, а також інтересів юридичних і фізичних осіб, галузей і регіонів у митній сфері. А відтак, постає нагальна потреба у дотриманні митної безпеки. Проте вирішенню цієї проблеми перешкоджають відсутність обґрунтованої митних доктрини і політики, недосконалість митних регулювання і контролю, поширення контрабанди і корупційних діянь у митній справі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику митної безпеки досліджували такі вітчизняні й зарубіжні на-

уковці, як: І. Бережнюк [7], А. Городецький [2], М. Губа [4], О. Джумурат [27], Є. Додін [9], А. Ільїна [10], О. Камчатна [22], С. Коляда [5], М. Кочубей [13], С. Куряков [36], М. Левко [24], В. Мартинюк [1], К. Новікова [26], І. Новосад [19], П. Пашко [15, 17, 18, 20], П. Пісної [8], М. Разумей [23], С. Седнева [11], Н. Чебанова [12].

Утім на сьогодні відсутня усталена точка зору на сутність і природу митної безпеки, її різновиди, чинники, що зумовлюють її наявний стан, загрози дотриманню митної безпеки, індикатори оцінки її рівня.

Мета статті полягає в уточненні сутності митної безпеки, визначенні різновидів, з'ясуванні чинників, що впливають на її стан, виявленні загроз митній безпеці та виборі індикаторів оцінки її рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митна складова відіграє одну з ключових ролей у процесі забезпечення економічної безпеки держави загалом і фінансової безпеки зокрема, оскільки спрямована на захист національних економічних ін-

тересів у зовнішньоекономічній і фінансовій сферах одночасно. Фінансово-економічна криза і сповільнення ринкових трансформацій породжують велику кількість чинників у митній сфері, що формують рівень економічної безпеки і виводять ситуацію в державі та її регіонах на безпечні межі [1, с. 144].

Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) 1990 р. визначає, поряд з іншим, і необхідність створення міжнародно визнаної мережі митної безпеки, що складається з національних гарантуючих організацій [2, с. 46].

У Програмі митної безпеки ЄС (“Le programme de securite en matiere douaniere de l’UE”) наголошується на істотній ролі митних органів держав-членів у протидії транскордонній злочинності і тероризму, оскільки митний контроль є життєво важливим у виявленні нелегальних товарів, наркотиків, вибухових речовин, компонентів ядерної і хімічної зброї [3].

Натомість М. О. Губа вважає митну безпеку, з одного боку, складовою фінансової безпеки держави, і в тому числі податкової, а з іншого – зовнішньоекономічної. При цьому, на її думку, зовнішньоекономічна безпека та митна безпека однозначно перетинаються в місці здійснення і часі реалізації митної та податкової політики держави [4, с. 20, 22]. Дослідниця з посиланням на інших авторів [5, с. 97; 6, с. 34] зазначає, що зовнішньоекономічна безпека і митна безпека – це поняття, які мають взаємний перетин, але взаємно не поглинаються. З одного боку, митна безпека впливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, з іншого – митна безпека, яка забезпечується справами митної справи, перебуває на стику силових і несилових складових національної безпеки і може бути окремим поняттям.

Значущість дотримання митної безпеки зумовлюється й конфліктністю функцій митної системи. І. Бережнюк розвинув теоре-

тичну модель конфліктності функцій митної системи, яка доводить, що мінімізація економічної контрабанди можлива за мінімального податкового навантаження на товари і транспортні засоби, суперечить фіскальній функції, яка потребує максимізації товаропотоку й оптимально високого податкового навантаження, а функція сприяння діяльності суб’єктів ЗЕД з позиції мінімізації податкового навантаження є конфліктною стосовно фіскальної функції, а щодо лібералізації митних процедур – суперечливою стосовно правоохоронної функції [7].

На думку П. Пісного, основним завданням, яке постає перед митними органами України, є забезпечення митної безпеки у напрямках створеної системи захищеності національних і митних інтересів держави, а також можливості та здатності створеними системними принципами забезпечити протидію можливим небезпекам у митній галузі [8].

Митна безпека, на нашу думку, щільно пов’язана з безпекою грошового обігу, зовнішньоекономічною, податковою, бюджетною, валютною, інвестиційною, транспортною, продовольчою, екологічною і радіологічною безпеками держави.

Сутність митної безпеки дослідники і законодавці тлумачать неоднозначно. Так, найбільш спрощено митну безпеку розглядає як стан митної справи П. В. Пашко [15]. Митний кодекс України статтю “Митні інтереси і митна безпека” унормовує останню як стан захищеності митних інтересів України [16].

П. В. Пашко визначає митну безпеку держави як стан захищеності митних інтересів держави, а митні інтереси – як національні інтереси держави, забезпечення та реалізація яких досягаються провадженням митної справи. При цьому виокремлено дві групи митних інтересів: 1) інтереси, захист яких підвищує зовнішньоекономічну безпеку України; 2) інтереси, захист яких забезпечує власне митну безпеку. Цей

дослідник визначає також митну безпеко-спроможність як синтез множини організаційно-економічних показників результатів діяльності митної служби у формі якісних характеристик та кількісних індикаторів, які, на відміну від наявних підходів, оцінюють можливість здійснення митної справи на певному рівні надійності; основні напрями витрат на забезпечення очікуваного рівня митної безпекоспроможності. Нове економічне поняття “митна безпекоспроможність” як стан реалізації митної справи визначає здатність митної служби, незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечувати ефективно досягнення встановлених державою цілей і завдань за наявних інфраструктури, кадрового, матеріального й технічного забезпечення [17].

Конкретизуючи сутність митної безпеки України, П. Пашко тлумачить її як стан захищеності національних інтересів України в митній галузі, який дає змогу в різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз, забезпечити: переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів; здійснення митного регулювання, пов'язаного з установами та справлянням податків і зборів; застосування процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів із митно-тарифного й нетарифного регулювання; проведення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань через ефективну реалізацію митної справи [15, с. 63].

На думку науковця, митна безпека – це також комплекс (система) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й людей із захисту інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері. А метою такої системи є досягнення

усталеної та передбачуваної роботи митної служби, достатнього рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження ризиків, а також виявлення та нейтралізації ризик-чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на зовнішньоекономічну діяльність [18, с. 11].

Слід зазначити, що головною метою митної безпеки дослідники [19, с. 20, 22] називають і гарантування захисту економічних інтересів країни, захищеність життєво важливих потреб, інтересів і цінностей людини, населення, держави та регіонів від внутрішніх і зовнішніх загроз, джерелом яких є зовнішньоекономічні зв'язки; досягнення певного рівня ефективності та надійності митної системи завдяки продуктивному функціонуванню митних органів. Утім, у цьому випадку, на наш погляд, правомірно вести мову не про мету митної безпеки як такої, а системи її забезпечення.

Розуміють під митною безпекою і стан захищеності національних інтересів держави, дотримання яких покладено на митні адміністрації, що уможлиблює у різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз, здійснення митної справи [20].

За А. Городецьким, митна безпека як конкретна специфікація економічної безпеки означає надійність економічних кордонів як складової частини державного кордону [21, с. 46], а О. Камчатною – стан захищеності митного кордону України й інтересів держави в сфері митної справи. Причому стан захищеності має забезпечувати переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів, а також проведення відповідних митних процедур (митний контроль, митне оформлення і регулювання) [22, с. 46]. Однак такі визначення, на наше переконання, не можуть претендувати на всебічність тлумачення сутності митної безпеки.

М. Губа тлумачить митну безпеку держави як стан захищеності митних інтересів України, який забезпечується завдяки ефективній реалізації державної податкової політики та політики в галузі державної митної справи, характеризується надійним функціонуванням митної системи, безпечністю митного простору країни, відкритістю національної економіки та прийнятним рівнем експортно-імпоротної залежності держави і ґрунтується на врахуванні фіскально-регуляторних пріоритетів країни та інтересів платників митних платежів [23, с. 80–81].

М. Левко намагається конкретизувати визначення митної безпеки як захищеність митних інтересів суб'єктів господарювання, держави та міжнародної спільноти, за якої забезпечуються сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам у митній сфері та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам, нейтралізація яких належить до компетенції митних органів [24, с. 17]. Утім, на наш погляд, попри розширення в такому визначенні переліку суб'єктів митної безпеки, автор у визначенні відповідальних за її дотримання обмежується лише митними органами. Більше того, справедливо наголошуючи на існуванні неідентичних за своєю природою інтересів суб'єктів господарювання, держави та міжнародної спільноти, автор у своєму визначенні концентрується виключно на національних інтересах у митній сфері та інших сферах державного управління.

Отже, митна безпека в економічній літературі тлумачиться, як: стан захищеності митних інтересів; комплекс (система) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й людей; явище; надійність економічних кордонів.

На наш погляд, з огляду на її значущість і багатоаспектність, під митною безпекою слід розуміти:

– наявність в країні митних доктрини і політики, спрямованих на дотримання національних зовнішньоекономічних інтересів, інтересів регіонів, галузей господарського комплексу, суб'єктів господарювання і домогосподарств у митній сфері; стимулювання технологічної модернізації національної економіки й захисту довкілля; посилення конкурентної позиції країни в світовому господарстві; поступальний розвиток митної справи; формування адекватного вимогам часу митного простору; впровадження дієвої системи митного регулювання; підвищення якості і доступності митних послуг за синхронного скорочення трансакційних витрат на митне оформлення; гармонізацію митного законодавства й активну участь у роботі міжнародних організацій; забезпечення належного захисту митного кордону; імплементацію рамкових стандартів безпеки і спрощення торгівлі (“Customs to Customs”) й передового зарубіжного досвіду в митній сфері; рівноправну участь у митних альянсах; розвиток співробітництва митників з авіакомпаніями, залізницями, морськими і вантажними автоперевізниками; протидію контрабанді, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й поширенню зброї масового знищення при переміщенні через митний кордон готівки в національних грошових одиницях і валютних цінностей, поширенню контрафактної продукції, незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, нелегальній міграції, запобігання незаконній утилізації небезпечних відходів і радіоактивних матеріалів; чітку координацію діяльності митних органів з іншими органами державного фінансового контролю; формування позитивного митного іміджу країни;

– стан митної системи, спроможний з урахуванням кількості і співвідношення митних платежів та їх ставок, митних пільг забезпечити виконання законодавчо визначених параметрів наповнення дохідної частини державного бюджету за їх рахунок, а також розвиток зовнішньої торгівлі й ефективне функціонування (зовнішньоекономічний аспект, за інших рівних умов) суб'єктів господарювання та домогосподарств; захист внутрішнього ринку; формування позитивних торговельного і платіжного балансів країни; оптимізацію географічного спрямування та товарної структури зовнішньоторговельного обороту країни; розвиток консигнаційної торгівлі; створення умов для збільшення залучення іноземних інвестицій в національну економіку; охорону інтелектуальної власності; захист культурних цінностей;

– сукупність заходів зі здійснення ефективного митного контролю, унеможливлення порушення митних правил і вчинення злочинів у митній сфері; мінімізації митних ризиків, що виникають у внутрішньому і зовнішньому митному середовищі, і ризиків учасників ЗЕД; створення сприятливого митного клімату для розвитку зовнішньоекономічної сфери; забезпечення прозорості митних операцій; вдосконалення кадрової політики; впровадження системи управління якістю митної діяльності; підвищення ефективності функціонування митних органів та вдосконалення їх внутрішнього аудиту, що реалізуються для убезпечення від зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз у митній сфері;

– забезпечення потенціалу митної інфраструктури, спроможного обслуговувати транскордонні потоки ЗЕД; здійснювати реінжиніринг бізнес-процесів і впроваджувати інноваційні митні процедури; проводити постмитний аудит; розвивати наукові дослідження з митної проблематики; попереджати і припиняти правопорушення і злочини в цій сфері; здійснювати валютний конт-

роль; запобігати загрозам життю і здоров'ю людей, тварин чи рослин; підвищувати поінформованість населення про митну складову фінансової безпеки;

– неспричинення шкоди суб'єктам ЗЕД і домогосподарствам завдяки нерозголошенню митниками, невикористання ними в особистих цілях чи передавання третім особам, включаючи державні органи, отриманої в митній сфері інформації, що становить державну, комерційну, банківську, податкову чи іншу таємницю, що охороняється законом, й іншої конфіденційної інформації, за винятком випадків, встановлених чинним законодавством.

Неоднозначним є й бачення складових митної безпеки. Так, М. Разумей поділяє її на експортну й імпорتنу безпеку та безпеку, яка забезпечується боротьбою з контрабандою та порушенням митних правил [25, с. 22].

К. Новікова зазначає, що митна безпека включає в себе забезпечення безпеки торговельного ланцюга постачання та безпеку, що забезпечується боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил та тісно пов'язана з зовнішньоторговельною безпекою, яка характеризує стан митних інтересів у сфері експорту та імпорту [26, с. 176].

О. Джумурат виокремлює митну безпеку суб'єкта господарювання, яку визначає як стан захищеності інтересів суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності при переміщенні товарів через митний кордон і процес ефективної взаємодії з суб'єктами митної сфери (митні органи, митні брокери, перевізники, інспекції та служби). З цієї позиції необхідно чітко розмежувати інтереси держави та суб'єктів господарювання у митній сфері [27, с. 307].

Утім, на наше переконання, слід вести мову не лише про митну безпеку держави і суб'єктів господарювання, а й домогосподарств, регіонів, а також економічних і мит-

них союзів, світового господарства. Поряд з цим, з огляду на суб'єктність митних відносин, доцільно розглядати й такі різновиди безпеки в митній сфері, як безпеку митників, декларантів, митних брокерів (представників), митних перевізників і власників складів тимчасового зберігання, а з функціонально-технологічної точки зору – митних послуг і процесів, комп'ютеризованих митних мереж, інформаційних митних технологій.

До основних чинників у митній сфері, що впливають на стан економічної безпеки, можна віднести: порядок на митному кордоні – оскільки саме кордон є індикатором, який відображає порядок у державі загалом і наведення порядку на ньому першочергово впливає на стан боротьби з контрабандою і порушенням митних правил; ефективність роботи митних органів – від виконання покладених на митні органи завдань залежить наповненість дохідної частини державного бюджету, ділова активність та довіра з боку іноземних інвесторів; застосування заходів митно-тарифного і нетарифного регулювання; законодавче забезпечення [1, с. 144].

М. Губа зазначає, що провідними складовими, які впливають на механізм забезпечення митної безпеки в системі економічної безпеки держави, є: фінансова та податкова безпека, фінансова політика, митне оподаткування і митна вартість товару, зовнішньоекономічна безпека, митний контроль за порушенням митних правил, зовнішньоекономічна політика, експортно-імпортна залежність держави. Водночас, вона наголошує, що найбільш впливовим аспектом забезпечення митної безпеки є зовнішньоекономічний, який розкривається в реалізації зовнішньоекономічної політики, забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки та формуванні експортно-імпоротної залежності держави [4, с. 20, 23].

На наш погляд, значною мірою на митну безпеку держави і суб'єктів госпо-

дарування впливають: системність/несистемність, передбачуваність/непередбачуваність і стабільність/нестабільність митної політики, її пріоритети; ступінь відкритості національної економіки; рівень експорто-/ імпортоорієнтованості; питома вага безмитних експорту й імпорту; країни походження імпортованих товарів; стан експортних/імпортних транзитних потоків; кон'юнктура світових товарних ринків; характер митної взаємодії/ співробітництва країн митної політики, яку здійснює держава, її автономність/конвенційність, лібералізм/протекціонізм, відповідність Резолюції щодо заходів глобальної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі (2004 р.), її взаємозв'язок з фінансовою політикою держави; наявність/відсутність міжнародних транспортних коридорів; стан транспортної та комунікаційної інфраструктури; рівень аналізу митних платежів.

Митна/митно-тарифна політика за допомогою регламентації митних процедур і умов перетину митного кордону має визначати, яке місце в економічному розвитку держави має відігравати імпорт, яким чином має забезпечуватись конкурентоспроможність і розширення експортних можливостей вітчизняних виробників.

Сьогодні важко уявити собі розгляд митної безпеки без стану системи управління ризиками в митній сфері. Так, ще в Резолюції Ради ЄС від 25 жовтня 1996 р. зі спрощення раціоналізації митних інструкцій і процедур було наголошено на необхідності використання аналізу ризиків державами – членами ЄС. Це започаткувало роботу над структурою управління ризиками, що знайшло своє відображення в документі TAXUD/629/2000-EN[28], який заклав підвалини розвитку ризик-менеджменту для проектної групи “Митниця-2007”. У посібнику з системи управління ризиками на митниці [29], детально описано необхідність ство-

рення спеціалізованого підрозділу СУР у митних органах і вивчення СУР як окремої сфери митної діяльності. А процес створення системи управління ризиками митними органами США тривав близько 20 років, обсяги фінансування становили понад 3 млрд. дол. Результатом таких заходів стала можливість щорічно оформляти більше 20 млн. партій товарів. Такий обсяг був би неможливим без використання автоматизованої системи митного оформлення і митного контролю, а також без створеної на її базі системи управління та аналізу ризиків [30].

На митній безпеці, безумовно, позначається й наявність/відсутність митного протекціонізму. Так, наприклад, в США питання податкового регулювання, пріоритетів економічного розвитку, митного протекціонізму унормовані в законі про економічну безпеку та відтворення (The Economic Security & Recovery Act of 2001) Economic Security Act of 2002) [31].

На рівень митної безпеки, безумовно, впливає наявність/відсутність митних пільг. Так, зокрема, Міжнародний альянс інтелектуальної власності (IIPA), заснований 1984 р. для представництва галузей, пов'язаних з авторським правом, в уряді США, в лютому 2013 р. рекомендував надати Україні статус Priority Foreign Country (донині Україна перебувала в так званому Priority Watch List IIPA) в його списку країн, що порушують авторське право. IIPA також рекомендував урядовому агентству США "Американське торговельне представництво" негайно позбавити Україну права отримувати торговельні пільги Загальної системи преференцій (системи митних пільг, які надають країнам, що розвиваються, розвиненими країнами, основний зміст якої полягає у зниженні чи цілковитому скасуванні митних зборів на готові вироби з країн, що розвиваються), оскільки за останні два роки в нашій країні істотно погірши-

лася ситуація з рівнем захисту авторських прав, повсюдно спостерігається використання неліцензійного ПЗ на підприємствах і в держструктурах. Крім того, за даними асоціації, Україна є однією з країн, на серверах якої зберігається неліцензійне відео і аудіоконтент [32].

Визначається митна безпека і наявною в країні системою митних органів (на рівні держави, регіонів, митниць, митних постів), впровадженням в них дієвого контролінгу.

Залежить митна безпека і від стану постмитного контролю як одного з пріоритетних напрямів підвищення якості організації митного контролю шляхом спрощення митних процедур. У 2013 р. було об'єднано наявні інформаційні ресурси податкової і митної служб та розроблено комплексну ідентифікацію ризиків, що дало змогу відстежувати рух товару від кордону до споживача, збільшити ефективність перевірок при кількісному їх скороченні. Також було забезпечено цілодобовий контроль за якістю сервісу на митних пунктах і сервісних центрах через систему відеоспостереження. Протягом року поетапно здійснювалось об'єднання податкового та митного аудиту. Було розроблено єдиний порядок проведення документальних перевірок [33, с. 163–164].

Не може не позначатися на рівні митної безпеки і рівень митних злочинів/злочинів у сфері митної діяльності (ухилення юридичних і фізичних осіб від сплати митних платежів/заниження митної вартості товарів; контрабанда; неповернення з-за кордону коштів в іноземній валюті, предметів художнього, історичного й археологічного надбання; незаконний експорт технологій, науково-технічної інформації, сировини, матеріалів і обладнання; корумпованість митників).

Митна безпека залежить і від рівня взаємодії митних органів з податковими органами, центробанком, міністерствами і відомствами країни. Впливає на рівень

митної безпеки і ступінь координації зусиль митних органів різних країн із забезпечення єдиного порядку митного оформлення і митного контролю.

А, скажімо, митну безпеку домогосподарств визначають: рівень митних ставок, митного сервісу і митної культури.

Джерелами митної небезпеки фахівці вважають: спонтанність природних процесів і явищ, стихійні лиха, які унеможливають належний перебіг процесів зовнішньоекономічних відносин; випадковість (наприклад, як чинник суб'єктивного неналежного здійснення митних процедур); наявність протиборчих тенденцій, зіткнення суперечливих інтересів (від воєн до конкуренції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності); імовірнісний характер науково-технічного прогресу з його, наприклад, впливом на сучасні технічні засоби митного контролю; неможливість однозначного пізнання об'єкта, неповнота й недостовірність інформації про нього – явище, актуальне для митних органів, які не мають права на провадження оперативно-розшукової діяльності, а інформацію про суб'єкта ЗЕД отримують від самого суб'єкта; обмеженість і недостатність ресурсів; відносна обмеженість свідомої діяльності людини, незбалансованість основних компонентів [18, с. 13–14].

На думку К. Новікової, в умовах глобалізації посилюється негативний вплив зовнішніх чинників на митну безпеку України, зокрема збільшення кількості суб'єктів, що вчиняють порушення митних правил, зростання обсягів контрабандних товарів, зменшення суми митних платежів, що стягуються митними органами тощо. Дослідниця зазначає, що до загроз митній безпеці держави належать: надзвичайні ситуації, стихійні лиха; світові економічні кризи, які негативно впливають на національну економіку; протекціоністські заходи торговельних партнерів; високий ступінь залежності

від стану міжнародних ринків певних ресурсів або від домінуючого торговельного партнера [26, с. 174, 176].

I. Новосад зазначає, що митна безпека, як складова частина економічної безпеки країни, залишається під загрозою через постійні зміни в податковому та митному законодавстві, нестабільність фінансової ситуації в державі, тіньову економіку [19, с.20].

Митній безпеці України, на наш погляд, загрожують:

- істотне відставання теоретичних досліджень від практики і законодавчого унормування в сфері митної справи і митного регулювання;
- відсутність досконалого аналітичного апарата в дослідженні митних операцій;
- нестабільність митного законодавства і помилки в правозастосовній практиці; перманентна реорганізація митних органів;
- неналежний рівень імплементації Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі на національному рівні;
- уповільнення темпів зростання зовнішньоторговельного обороту;
- нераціональна структура експорту й імпорту; імпортні інтервенції на внутрішньому ринку; надходження низькоякісних імпортних товарів;
- посилення конкуренції на світових ринках;
- порушення принципів СОТ; протекціонізм, обмеження у двосторонній торгівлі; запровадження санкцій, торговельних ембарго; торговельні війни;
- заниження/недостовірне декларування митної вартості товарів, оскільки на ній базується визначення митних платежів; неправомірне коригування митної вартості, що зумовлює виникнення ризиків для учасників ЗЕД (фінансові збитки як різниця між митними платежами за заявленою і скоригованою митною вартістю товарів);

– скасування зовнішньоекономічних угод і банкрутство добросовісних учасників ЗЕД; гіпертрофований інтерес митників до виконання фіскальної функції на шкоду сервісній (з надання державних послуг) функції;

– неефективна взаємодія митників і учасників ЗЕД; зростання кількості й обсягів пільг із митних платежів, неповнота збирання митних платежів, збільшення заборгованості суб'єктів ЗЕД зі сплати митних платежів;

– зростання обсягів незаконно переміщуваних через митний кордон товарів; використання псевдоекспорту і псевдотранзиту;

– інтернаціоналізація злочинності, створення міжнародних і міжрегіональних кримінальних угруповань;

– вжиття угрупованнями, що контролюють контрабанду товарів, комплексу заходів, спрямованих на забезпечення безпеки свого злочинного бізнесу (розвідка маршрутів слідування товару, його супровід і перевантаження, виготовлення документів прикриття тощо);

– недостатній рівень комп'ютерної грамотності як споживачів митних послуг, так і митників;

– недостатня довіра учасників ЗЕД до митних органів;

– недонадходження до держбюджету митних платежів;

– недосконалість митних технологій; недостатній рівень професіоналізму митників;

– зазначення неіснуючих підприємств-покупців чи продавців-виробників товарів;

– відсутність єдиних методик комплексної оцінки обсягів нелегального імпорту та недонадходжень митних платежів до державного бюджету;

– відмінність методологій оцінки статистичного експорту й імпорту;

– порушення митних правил;

– відсутність досвіду митників щодо прийомів відмивання “брудних” грошей в торгівлі і способів їх виявлення;

– формування напівкримінальної комерційної навколомитної інфраструктури;

– корумпованість митників.

Загрозою митній безпеці є примус митниками митних брокерів (митних представників) до інсценування правопорушень з метою “поліпшення” (фальсифікації) звітності про результати митного контролю, відсутність офіційних даних про рівень надійності митного контролю.

В аналітичній оцінці стану забезпечення митної безпеки виокремлюють три складові [17]:

- 1) оцінку митних процедур щодо відповідності міжнародним вимогам;
- 2) оцінку митними структурами відповідності власної діяльності національним правилам та економічним нормам з метою поліпшення цієї діяльності;
- 3) контроль рівня митної безпекоспроможності.

При цьому митна безпекоспроможність пропонується як характеристика корисності потенціалу митниці, що дає можливість розглядати рівень задоволення потреб суспільства на основі результатів практичної реалізації встановлених завдань з урахуванням обсягів витрат на забезпечення цієї корисності. Критерієм управління забезпеченням митної безпеки є мінімум неузгодженості фактичного й очікуваного рівнів митної безпекоспроможності.

Значення незбалансованого показника митної безпекоспроможності (ΔMC) можна обчислити за формулою:

$$\Delta MC = MC_o - MC_q, \quad (1)$$

де MC_o – очікуваний гарантований рівень митної безпекоспроможності;

MC_q – фактично досягнутий рівень митної безпекоспроможності;

$$MC_q = MC_o * \left(1 - \frac{a}{100}\right), \quad (2)$$

де a – характеристика відхилень у загальній кількості коефіцієнтів, що характеризу-

ють забезпечення рівня безпекоспроможності митних органів.

Дослідники пропонують низку індикаторів митної складової фінансової безпеки держави (табл. 1).

На переконання І. Бережнюка, основною загрозою для митної безпеки держави є та частина платежів, яку митна служба недобрала до державного бюджету, тобто важливою функцією митних органів у процесі забезпечення митної безпеки є контроль саме за повнотою митних стягнень, а не за їх сумою. Зокрема, він пропонує враховувати ймовірні втрати митних податків з імпорту товарів та ймовірні втрати держбюджету від компенсації ПДВ за фіктивну частину експорту з України як основні параметри митної безпеки. Крім того, цей дослідник наголошує, що збитки держави від неповного виконання функцій митними органами містять збитки від економічної контрабанди та від недостовірного декларування, і становлять основний параметр митної безпеки. Надзвичайна важливість цього показника, крім суто фіскального навантаження, підтверджується ще й тим, що від нього прямо залежать абсолютно всі показники зовнішньоторговельної безпеки. А основними даними для обчислення параметрів митної безпеки він вважає

величини розбіжності статистичних даних стосовно обсягів зовнішньоекономічних операцій з країнами – головними зовнішньоторговельними партнерами за відповідний період [7].

Дію тарифних і нетарифних бар'єрів, що встановлюються на шляху українського експорту, можна з'ясувати за допомогою показника, який визначає адвалерну величину, еквівалентну тарифним і нетарифним інструментам захисту, що встановлюється торговельними партнерами України. Такий показник (МА-OTRI) обраховує Світовий банк у щорічному звіті, для України він становить 11% [34].

Рівень дотримання митного законодавства може характеризуватися [35]: 1) часткою ввезених на територію країни товарів, за якими митними органами вжиті заходи з усунення порушень митного законодавства, в загальній кількості ввезених товарів; 2) часткою кримінальних справ, порушених митними органами, в загальному обсязі зареєстрованих злочинів, віднесених до компетенції митних органів; 3) часткою позовів (заяв) до митних органів, за якими судами прийняті рішення не на користь митних органів, в загальній кількості позовів (заяв) до митних органів, розглянутих судами.

Таблиця 1

Індикатори митної складової фінансової безпеки держави [1, с. 156]

Види індикаторів	Показники
Показники критеріального типу	Номінальний рівень митного навантаження на економіку; реальний рівень митного навантаження на економіку; митне навантаження на суб'єктів ЗЕД; частка оподаткованого товарообігу; ефективний рівень митного захисту; питома вага митних платежів у структурі доходів Державного (зведеного) бюджету України; середньоденне перерахування митних платежів; виконання плану надходжень митних платежів до бюджету; умовні нарахування митних платежів; кількість зафіксованих випадків контрабанди та порушення митних правил; кількість пільг та обсяги втрат бюджету від їх надання
Додаткові показники моніторингу загроз економічній безпеці	Оподатковуваний товарообіг; обсяги оформлених вантажів; середньоденне перерахування митних платежів

Роль митних органів у забезпеченні фінансової безпеки характеризується такими показниками результатів їх діяльності [36]:

– результативність та ефективність контролю за правильним оформленням митної вартості реалізується в індексі митної вартості, розрахованому як середня вартість товару в розрахунку на одиницю виміру (група, підгрупа товарів) і в індексі митних платежів, в основі якого закладені середній платіж в розрахунку на одиницю товару;

– ефективність валютного контролю і контролю за випуском товарів характеризується такими показниками: бюджетна ефективність, розрахована як сума стягнених митних платежів на одиницю контрольних заходів; бюджетні втрати, що ілюструють суму донарахованих митних платежів і пені на одиницю контрольних заходів (перевірки інформації про можливі порушення валютного контролю; митні ревізії; перевірки документів і відомостей).

Економісти пропонують і такі індикатори діяльності митної служби, як: середньорічний обсяг імпорту у вартісному вимірі в розрахунку на одну посадову особу митного органу та в кількісному вимірі (тис. тонн) в розрахунку на одну посадову особу митного органу; середня кількість декларацій (шт.), оформлена посадовою особою за рік, і середньоденне оформлення посадовою особою декларацій (шт.); середній час на оформлення однієї декларації посадовою особою (год.) [37, с. 73–74].

Індикаторами митної безпеки, безумовно, є й індикатори ризику, які можуть використовувати посадові особи митниць для обрання форм та обсягів митного контролю на підставі результатів застосування системи управління ризиками.

На наш погляд, до індикаторів митної безпеки слід віднести і: рівень ставок митних платежів; рівень виконання закону про держбюджет із перерахування митних

платежів; дані “дзеркальної статистики” основних торговельних партнерів країни; частку імпорту у внутрішньому споживанні, в т. ч. продовольства; частку незаконного імпорту на національних товарних ринках; відношення обсягу митних платежів, перерахованих до держбюджету, до обсягу коштів на утримання митних органів; обсяг митних надходжень до держбюджету на одного митника; частку митних платежів, сплачених учасниками ЗЕД з порушенням нормативних строків у загальному обсязі сплачених митних платежів; логістичні витрати учасників зовнішньоторговельної діяльності, зумовлені митним регулюванням (тимчасове зберігання товару); час на проведення митних процедур.

Висновки. Митна безпека як багатоаспектне явище має розглядатись як наявність в країні митних доктрини і політики; поступальний розвиток митної справи; формування адекватного вимогам часу митного простору; впровадження дієвої системи митного регулювання; підвищення якості і доступності митних послуг за синхронного скорочення трансакційних витрат на митне оформлення; забезпечення захисту митного кордону; належний стан митної системи; сукупність заходів зі здійснення ефективного митного контролю; унеможливлення порушення митних правил і вчинення злочинів у митній сфері; мінімізація митних ризиків; створення сприятливого митного клімату. Дотриманню вищезазначеного сприятиме формування дієвої системи забезпечення митної безпеки, що вимагає подальших досліджень цієї проблематики.

Список використаних джерел

1. Мартинюк В.П. *Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія* : монографія / В.П. Мартинюк. – Тернопіль : Астон, 2010. – 256 с.

2. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження / В. Мароха, Н. Олійник, О. Омельченко, О. Полонський, О. Ропотан ; за наук. ред. А.В. Мазура – К. : Тов. “Ніка-Прінт”, 2005. – 832 с.
3. Програма митної безпеки [Електронний ресурс] // Європейський інформаційний митний портал (ECIP). – Режим доступу : http://fr.wikipedia.org/wiki/Portail_europeen_d'information_douaniere.
4. Губа М.О. Місце митної безпеки держави серед основних складових її забезпечення / М.О. Губа // Бізнес Інформ. – 2014. – № 11. – С. 19–23.
5. Коляда С.П. Державна митна служба як суб'єкт забезпечення економічної безпеки України / С.П. Коляда // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3. – С. 97–102.
6. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П.В. Пашко. – Одеса : АТ “Пласке”, 2009. – 628 с.
7. Бережнюк І.Г. Розвиток системи митного регулювання України в умовах розширення міжнародного співробітництва: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.02 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / І.Г. Бережнюк. – К., 2009. – 29 с.
8. Пісної П.Я. Державна митна служба України на шляху аналізу та управління митними ризиками / П.Я. Пісної // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львівського рег. ін-ту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. — 2009. – Вип. 18/19. – С. 344–353.
9. Додін Є.В. Організація заходів протидії митній злочинності та митній деліктності / Є.В. Додін // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – С. 79–85.
10. Ільїна А.В. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування [Електронний ресурс] / А.В. Ільїна, О.І. Губа // Вісник Академії митної служби України. – Сер.: “Економіка”. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/vamsue_2012_2_13.pdf
11. Седнева С.А. Обеспечение гарантий безопасности товаропотоков Таможенного союза – его важная задача / С.А. Седнева // Евразийская интеграция: экономика, политика, право. – 2010. – № 8. – С. 118–121.
12. Чебанова Н.С. Актуальные вопросы обеспечения безопасности в сфере таможенного дела / Н.С. Чебанова // Приоритетные научные направления: от теории к практике. – 2015. – № 20–2. – С. 171–174.
13. Кочубей М.А. Безопасность в сфере таможенной деятельности: уголовно-правовой и криминологический аспект / М.А. Кочубей. – М. : Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 255 с.
14. Грачев О.В. Понятие преступлений, посягающих на экономическую безопасность Российской Федерации в сфере таможенной интеграции / О.В. Грачев // Адвокатская практика. – 2012. – № 6. – С. 41–42.
15. Пашко П.В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності / П.В. Пашко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 (94). – С. 62–68.
16. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
17. Пашко П.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення митної безпеки України : автореф. дис. ...д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / П.В. Пашко. – Львів, 2009. – 42 с.
18. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П.В. Пашко // Митна справа. – 2010. – № 1. – С. 5–16.
19. Новосад І. Роль митної безпеки в захисті національних інтересів держави / І. Новосад // Наук. вісн Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2014. – № 14. – С. 20–25.

20. Пашко П.В. Таможенная безопасность государства / П.В. Пашко, П.Я. Писной, С.С. Демченко, Ю.С. Наумич // Федеральная таможенная служба на новом рубеже: наука и практика, проблемы и перспективы. – М. : Российская таможенная академия, 2007. – С. 304–312. – Сб. материалов всероссийской науч. практ. конф.
21. Городецкий А. Вопросы безопасности экономики России / А. Городецкий // Экономист. – 1995. – № 10. – С. 44–50.
22. Камчатная О. Таможенные интересы и таможенная безопасность как факторы обеспечения национальной безопасности Украины / О. Камчатная // *Legea și viața*. – 2014. – № 5. – С. 44–48.
23. Губа М.О. Фактори підвищення ефективності здійснення державної митної справи в Україні / М.О. Губа // Тези доповідей науково-практичної заочної конференції “Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур”, Хмельницький, 25 вересня 2014 р. – С. 80–81.
24. Левко М. Системний підхід до визначення ролі і місця митної безпеки у забезпеченні економічної безпеки держави / М. Левко // *Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту*. – Сер. “Економічні науки”. – 2015. – Вип. 15, частина 2. – С. 16–20.
25. Разумей М. Зовнішньоторговельна безпека держави: управлінський аспект / М. Разумей // *Державне управління та місцеве самоврядування*. – 2010. – № 2. – С. 18–26.
26. Новікова К.І. Глобалізаційні виклики митній безпеці держави / К.І. Новікова // *Вісн. Запорізького нац. ун-ту*. – Сер. “Економічні науки”. – 2012. – № 4. – С. 174–180.
27. Джумурат О. В. Місце та роль ризиків у системі митної безпеки держави / О.В. Джумурат // *Вісн. Хмельницького нац. ун-ту*. – Сер. “Економічні науки”. – 2013. – № 3, Т. 2. – С. 307–311.
28. TAXUD/629/2000-EN. Standardised framework for risk management in the customs administrations of the EU. [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/framework_doc.pdf
29. Guidelines for risk management in customs, 2005 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.gfptt.org/uploadedEditorImages/00000341.pdf>.
30. Бережнюк І.Г. Особливості застосування системи управління ризиками митними службами США та країн Європи / І.Г. Бережнюк, О.В. Джумурат, І.В. Несторишен // *Вісник Академії митної служби України*. – Сер. “Економіка”. – 2012. – № 2. – С. 88–94.
31. Єдинак В.Ю. Світовий досвід розв’язання проблеми забезпечення економічної безпеки / В.Ю. Єдинак // *Держава та регіони*. – Сер. “Економіка та підприємництво”. – 2009. – № 3. – С. 51–54.
32. Правительство США рекомендуют признать Украину самой “пиратской” страной [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.for-ua.com/ukraine/2013/02/08/194318.html>.
33. Архирейська Н. В. Аналіз ефективності і процедур митного контролю / Н.В. Архирейська // *Вісн. АМСУ*. – Сер. “Економіка”. – 2014. – № 1 (51). – С. 160–165.
34. Недобега О.О. Митна безпека як складова економічної безпеки України / О.О. Недобега, М.І. Кулешина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Nvdu/2013_9/ek/13nooebu_ua.pdf
35. Доклад о результатах и основных направлениях деятельности ФТС России на 2012–2014 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://customs.ru/index.php?option=com_content&view=section&id=24&Itemid=1830.
36. Куряков С.В. Проектирование системы управления в таможене по обеспечению финансовой безопасности : автореф. дис. ... канд. экон. наук / С.В. Куряков. – Саратов, 2007. – 20 с.
37. Ткачева О.К. Международный опыт институционализации государственного управления таможенным делом: приоритеты для Украины / О.К. Ткачева // *Государственное управление*. – 2013. – Вып. 40. – С. 63–77.

References

1. Martyniuk, V.P. (2010). *Mytna systema ta ekonomichna bezpeka derzhavy: teoriia i metodolohiia* [Customs system and economic security of the state: theory and methodology]. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
2. Marokha, V., Oliinyk, N., Omelchenko, O., Polonskyi, O., Ropotan, O. (Eds. A.V. Mazur). (2005). *Mytne rehuliuвання v YeS ta Ukraini: porivnialno-pravove doslidzhennia* [Customs regulation in EU and Ukraine: comparative and legal research]. Kyiv : Nika-Print [in Ukrainian].
3. *Prohrama mytnoi bezpeky* [Program of customs security] Yevropeyskyi informatsiinyi mytnyi portal – European informational custom portal (ECIP). Available at: http://fr.wikipedia.org/wiki/Portail_europeen_d'information_douaniere.
4. Guba, M.O. (2014). *Mistse mytnoi bezpeky derzhavy sered osnovnykh skladovykh yii zabezpechennia* [Place of customs security of the state among the main components of its ensuring]. *Biznes Inform*, 11, 19–23 [in Ukrainian].
5. Koliada, S.P. (2007). *Derzhavna mytna sluzhba yak subiekt zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [State customs service as a subject of ensuring of economic security of Ukraine]. *Strategichni priorytety – Strategic priorities*, 3, 97–102 [in Ukrainian].
6. Pashko, P.V. (2009). *Mytna bezpeka* [Customs security]. Odesa : AT Plaske [in Ukrainian].
7. Berezhnyuk, I.G. (2009). *Rozvytok systemy mytnogo rehuliuвання Ukrainy v umovah rozshyrennia mizhnarodnoho spivrobitnytstva* [Development of customs regulation system in Ukraine in the conditions of international cooperation expansion]. Thesis: 08.00.02 [in Ukrainian].
8. Pismo, P.Y. (2009). *Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy na shliakhu analizu ta upravlinnia mytnymy ryzykamy* [State Customs Service of Ukraine on the way to the analysis and management of customs risk]. - Collection of articles of Lviv regional institute of state administration of National academy of state administration with the support of President of Ukraine, 18/19, 344–353 [in Ukrainian].
9. Dodin, E.V. (2012). *Orhanizatsiia zakhodiv protydii mytnii zlochynnosti ta mytnii deliktynosti* [Organization of actions on resistance to customs criminality and customs tortious conduct]. *Visnyk Zaporizkogo natsionalnogo universytetu – Herald of Zaporizhzhia national university*, 1, 79–83 [in Ukrainian].
10. Illiyina, A.V. (2012). *Zahrozy ekonomichnoi bezpeky derzhavy v konteksti mytnogo opodatkuвання* [Threats to economic security of the state in customs taxation]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy – Herald of the Academy of customs service of Ukrainian*, 2. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO M=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsue_2012_2_13.pdf
11. Sedneva, S.A. (2010). *Obespecheniye garantii bezopasnosti tovaropotokov Tamozhennogo soyuza- ego vazhnaya zadacha* [Ensuring of the security guarantee of the goods turnover of Customs Union is its important duty]. *Evraziyskaia integraciya: ekonomika, politika, pravo – Eurasian integration: economics, politics, law*, 8, 118–121 [in Ukrainian].
12. Chebanova, N.S. (2015). *Aktualnye voprosy obespecheniya bezopasnosti v sfere tamozhennogo dela* [Actual issues on ensuring customs security]. *Prioritetnye nauchnye napravleniya: ot teorii k praktike – Priority research areas: from theory to practice*, 20–2, 171–174 [in Russian].
13. Kochubey, M.A. (2005). *Bezopasnost v sfere tamozhennoy deyatel'nosti: ugovovno-pravovoy i kriminologicheskoy aspekt* [Security in the sphere of customs activity: criminal and criminology aspects]. Moscow: *Zakon i pravo*, YUNITI_DANA [in Ukrainian].
14. Grachev, O.V. (2012). *Ponyatiye prestupleniy, posyagayushchih na ekonomicheskuyu bezopasnost Rosiyskoy Federacii v sfere tamozhennoy integracii* [Criminal cases which threaten economic security of Russian Federation in customs integration sphere]. *Advokatskaya praktika – Advocacy practice*, 6, 41–42 [in Russian].
15. Pashko, P.V. (2009). *Poniatiinyi apparat systemy zabezpechennia bezpekospromozhnosti*

[The concept of ensuring of customs uncompromising]. *Actualni problemy ekonomiky – Actual problems of economics*, 4(94), 62–68 [in Ukrainian].

16. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012. № 4495-VI [Customs Code of Ukraine] (2012, March, 13) Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

17. Pashko P.V. (2009). *Organizatsiino-ekonomichni mekhanizmy zabezpechennia mytnoi bezpeky Ukrainy* [Organizational and economic mechanisms of ensuring the customs security of Ukraine]. (Thesis 08.00.03). Lviv [in Ukrainian].

18. Pashko, P.V. (2010). *Umovy ta chynnyky zabezpechennia mytnoi bezpeky* [Terms and factors of ensuring of customs security]. *Mytna sprava – Customs business*, 1, 5–16 [in Ukrainian].

19. Novosad, I. (2014). *Rol mytnoi bezpeky v zahysti natsionalnykh interesiv derzhavy* [The role of customs security in protection of national interests]. *Naukovyi visnyk Shidnoevropeyskogo univesytetu imeni Lesi Ukrainky*, 14, 20–25 [in Ukrainian].

20. Pashko, P.V., Pisnoy, P.Y., Demchenko, S.S., Naumych, Y.S. (2007). *Tamozhennaya bezopasnost gosudarstva* [Customs security of the state] *Federalnaya tamozhennaya sluzhba na novom rubezhe: nauka i praktika, problemy i perspektivy* [Federal Customs Service on a new boundary: science and practice, problems and perspectives]. Moscow: Russian customs academy. [in Russian].

21. Horodetskyi, A. (1995). *Voprosy bezopasnosti ekonomiki Rosii* [Security issues of Russian economy]. *Ekonomist – Economist*, 10, 44–50 [in Russian].

22. Kamchatnaya, O. (2014). *Tamozhennye interesy i tamozhennaya bezopasnost kak factory obespecheniya nacionalnoy bezopasnosti Ukrainy* [Customs interests and customs security as factors of ensuring of national security of Ukraine]. *Legea și viața*, 5, 44–48 [in Russian].

23. Huba, M.O. (2014). *Faktory pidvyshchennia efektyvnosti zdiisnennia derzhavnoi mytnoi spravy v Ukraini* [Factors increasing the effectiveness of the implementation of the state customs in Ukraine]. *Doslidzhennia teoretychnykh aspektiv ta*

rozrobka systemy otsiniuvannia efektyvnosti mytnykh protsedur. Khmelnytskyi [in Ukrainian].

24. Levko, M.M. (2015). *Systemnyi pidhid do vyznachennia roli i mistsia mytnoi bezpeky u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [Systematic approach to indentifying role and place of customs safety in the economic safety of the state]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu, Scientific Bulletin of Kherson state university*, 15, 16–20 [in Ukrainian].

25. Razumei, M. (2010). *Zovnishniorhovelna bezpeka derzhavy: upravlinskyi aspekt* [Foreign security state: managerial aspect]. *Derzhavne upravlinia ta mistseve samovriaduvania – Public administration and local self-government*, 2, 18–26 [in Ukrainian].

26. Novikova, K.I. (2012). *Hlobalizatsiini vylyky mytniy bezpetsi gerzhavy* [Global challenges customs security of the state]. *Visnik Zaporizkoho nacionalnogo universitetu – Herald of Zaporizhzhia national university*, 4, 174–180 [in Ukrainian].

27. Dzhumurat, O. V. (2013). *Mistse ta rol ryzykiv u systemi mytnoi bezpeky derzhavy* [Place and role of risk in the customs safety state]. *Visnyk Hmelnytskogo nacionalnogo universytetu – Herald of Khmelnytsky national university*, 3, 307–311, (Vol. 2). [in Ukrainian].

28. TAXUD/629/2000-EN. *Standardized framework for risk management in the customs administrations of the EU*. Available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/framework_doc.pdf

29. *Guidelines for risk management in customs, 2005*. Available at: <http://www.gfptt.org/uploadedEditorImages/00000341.pdf>.

30. Berezhnyuk, I.G., Dzhumurat, I.V., Nestorishen, I.V. (2012). *Osoblyvosti zastosuvannia systemy upravlinnia ryzykamy mytnymy sluzhbyamy USA i krain Evropy* [Specifics of risk management systems implementation by USA and European customs]. *Visnyk akademii mytnoi sluzhby Ukrainy – Herald of the Academy of customs service of Ukraine*, 2, 88–94 [in Ukrainian].

31. Yedynak, V.Y. (2009). *Svitovyi dosvid rozviazannia problem zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky [World experience of solving problems of economic security]. Derzhava ta rehiony – State and regions, 3, 51–54 [in Ukrainian].*

32. *USA government is advised to acknowledge Ukraine to be the most “pirate” country.* Available at: <http://www.for-ua.com/ukraine/2013/02/08/194318.html>.

33. Arkhireiska, N.V. (2014). *Analiz efektyvnosti i protsedur mytnoho kontroliu [Analysis of efficiency and procedures of customs control]. Visnyk AMSU – Herald of AMSU, 1(51), 160–165 [in Ukrainian].*

34. Nedobeha, O.O., Kulieshyna, M.I. (2013). *Mytna bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Customs security as a component of economic security].* Available at: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Nvdu/2013_9/ek/13nooebu_ua.pdf

35. *Doklad o rezultatah i osnovnykh napravleniyah deyatelnosti FTS Rossii na 2012–2014 gody [Report on results and main activities of Federal customs service of Russia in 2012–2014].* Available at: http://customs.ru/index.php?option=com_content&view=section&id=24&Itemid=1830.

36. Kuryakov, S.V. (2007). *Proektirovaniye sistemy upravleniya v tamozhne po obespecheniyu finansovy bezopasnosti [Designing of customs system management on ensuring financial security]. (Thesis). Saratov [in Russian].*

37. Tkacheva, O.K. (2013). *Mezhdunarodnyiy opyt institutsionalizatsii gosudarstvennogo upravleniya tamozhennym delom: priority dlya Ukrainy [International experience of institutionalization of state customs management: priorities for Ukraine]. Gosudarstvennoye upravleniye – State administration, 40, 63–77 [in Russian].*

Стаття надійшла до редакції 30.01.2017.